

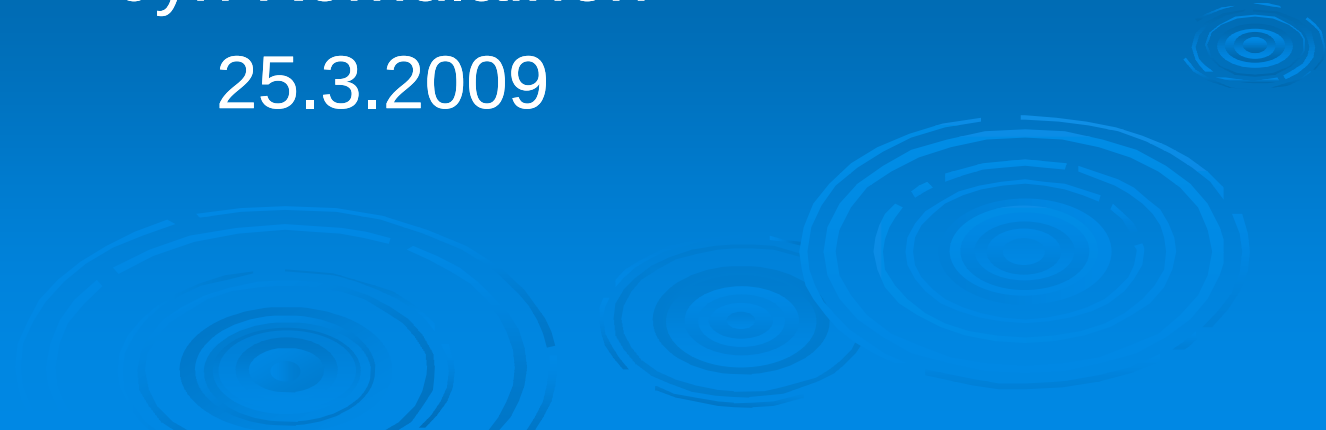
Uskonnot ja katsomukset – kurssi

Johdanto: Uskontojen maailmanlaaja tulevaisuus

Uskonnon didaktiikan yliopistonlehtori

Jyri Komulainen

25.3.2009

Käytännön kysymyksiä

- Tavoite?
- Suorittaminen:
 - aktiivinen osallistuminen + kirjallisuus
 - essee: luonne/laajuus, aikataulu, arvostelu 0-5
- Monikulttuurinen ryhmä itsessään?

Aikataulusta

- Ti & To klo 14.00-16.00
- Poikkeukset:
 - To 29.5. klo 14.00-15.30
 - Ti 4.5. perutaan
 - To 6.5. klo 14.30-16.00
 - 20.5. perutaan
- Esseiden *ehdoton* dead line: 25.5. klo 10 mennessä esseet (3-5 s.) printtinä postilokeroon!
- Mahdollisuus moskeijavierailuun 20.4. klo 10 Resalat-yhteisö, Laajasalo (LO-Uskonnon valinnaiskurssi)

Suomalainen uskonnollisuus tänään

- Tapaat aasialaisen opettajan, joka ei tiedä Suomesta paljonkaan. Hän kysyy suomalaisesta uskonnollisesta tilanteesta. Mitä vastaat?
- Pohtikaa monipuolista vastausta pienissä ryhmissä

Suomalainen kristillisuus

- Luterilaisen kirkon asema (melkein 80% suomalaisista)
- Herätysliikkeiden merkitys ruuhka-Suomen ulkopuolella
- Kirkon haasteet:
 - kysymys identiteetistä, kirkosta eroamisen trendi
 - julkisoikeudellisen aseman ja uskonnonvapauden jännite?
- Vähemmistökirkot:
 - Suomen ortodoksinen kirkko
 - katolisten määrä kasvussa
 - helluntailaisuus, karismaattisuus, vapaakristillisuus

Sekularismi

- Sekularisaatio = maallistumisprosessi, uskonnon julkisen merkityksen ohentuminen
- Sekularismi = maallistumista ajava ideologia
- Tausta: valistus (osin palautuu jo reformaatioon ja ns. uskonsotiin)
- Miten näkyy nyky-Suomessa?
 - Virallisen diskurssin sekularistisuus (vrt. silti kirkon rooli kriiseissä)
 - Yhä laaja-alaisempi EVVK uskonnon suhteen (vrt. silti oman elämän kriisit)
 - Debatit uskonnon roolista (esim. suvivirsi, uskonnonopetus)

Ns. uusateismi

- Teoreettinen ja vakaumuksellinen, jopa militantti ateismi näkyy ja kuuluu
- Vapaa-ajattelijoiden liitto
- Usein luonnontieteen selitysvoima argumenttina:
 - Richard Dawkins: Jumalaa selityksenä ei tarvita
 - suomalaisessa keskustelussa esim. Kari Enqvist, Esko Valtaoja
- Vrt. eksistentiaalinen ateismi, joka heijastelee pikemmin Jumala-kokemuksen *puuttumista* (Nietzsche mutta myös Camus, Sartre)
- Kysymys uskon ja tiedon suhteesta

Mutta: Uskonnon paluu?

- 1960-luvun ennustukset uskonnon marginalisoitumisesta
- Mutta uskonto ei kadonnutkaan:
 - Uskonnollisuus/henkisyys voimistunut
→ ns. sekularisaatio-teesiä vähintäänkin tarkistettava
 - Maahanmuuton merkitys pitkällä tähtäimellä: Eurooppaan ”uusia uskovaisia”
 - Myös kiinnostus uskontoon keskustelun aiheena

Uushenkisyyys

- "The Easternisation of the West", "Cultic Milieu" (Colin Campbell)
- "Occulture" (Christopher Partridge)
- Myös uskonnon kaupallistuminen ja yksityistuminen

Tulevaisuuden trendejä?

- Uskontojen kirjo moninaistunut (Ketola 2008), mutta uudet yhteisöt kooltaan pieniä
- Urbaani uskonnollisuus pikemminkin erilaisista aineksista *individualistisesti* rakennettua
 - "I'm spiritual, not religious"
 - esim. Äiti Amman vierailut: nuoret aikuiset
 - Trendit: jooga, buddhalainen elämänfilosofia ja meditaatio... myös new age yhä, vaikka boomi 1990-luvun alussa
 - Reinkarnaatio-opin merkitys länsimaissa (esim. suomalaisista joka seitsemäs)
- Menestyvimmät kristilliset toimintamuodot (esim. Tuomas-messu, karismaattisuus, hiljaisuuden liike) vastaavat nykyistä spiritualiteetin trendiä

Maahanmuuttajien uskonnot (monikossa)

- Edelliset trendit kantasuomalaisien parissa
- Maahanmuuttajien uskonnot usein poikkeavat:
 - Usein perinteistä islamia, perinteistä hindulaisuutta, perinteistä buddhalaisuutta... Varsinkin idän uskontojen kohdalla ero uususkonnollisten virtausten ja perinteisten uskonnonmuotojen välillä huomioitava!
 - Myös eteläinen kristinusko

Euroopan ulkopuolinen maailma

- Eurooppa sittenkin poikkeus, ei malli?
- Esim. Bertelsmann-säätiön tutkimus 2007:
 - Saksa:
 - Läntiset osavaltiot : 78% uskonnollisia, 21% erittäin uskonnollisia
 - Itäiset osavaltiot: 36% uskonnollisia, 8% erittäin uskonnollisia
 - USA: 89% uskonnollisia, 62% erittäin uskonnollisia
 - Brasilia, Nigeria, Marokko, Intia: 96% uskonnollisia

Muutama reunahuomautus

- Uskonnon määrittelyn ongelmallisuus
- Maailma on monimuotoinen paikka eli aina löytyy poikkeuksia
- Alueellinen uskontotilanne usein mielikuvia monimuotoisempi:
 - Esimerkiksi Brasilia hämmentävän moniuskontoinen : Katolisuus, spiritismi, candomblé, umbanda, helluntailaisuus...
 - Koulutettu eliitti usein sekulaari (vrt. kansa), tosin tässäkin sukupolvien välillä muutoksia
- Oppikirjakuvausten yksipuolisuus:
 - Kieltäytyvätkö kaikki muslimit alkoholista?
 - Onko islam väkivaltainen uskonto? Ovatko hindut väkivallattomia?

Ennen siirtymistä kristikunnan
megatrendien tarkasteluun:
Miten määrittäisimme
kristinuskon?

Kristinuskon historia

- Jeesuksen persoona kaiken keskiössä
 - Tausta juutalaisuudessa: Jeesus oli juutalainen vaeltava saarnaaja (ajan eskatologinen odotus) → juutalaisuuden ja kristinuskon kompleksinen suhde
- Kristinusko globaalina ilmiönä:
 - Kristinusko levisi alussa *kaikkiin* ilmansuuntiin, mutta eurooppalainen versio ”normatiiviseksi”
 - Kristinuskon opillinen käännettävyys
 - Usein historia kuvattu lännen näkökulmasta: v. 1054, uskonpuhdistus, löytöretket ja läntinen imperialismi...

Kristinuskon oppi

- Missä kristinuskon opillinen ydin?
 - Klassinen kehitys: Kaanon, piispan virka, uskontunnukset
 - Armo-oppi
 - Imitatio Christi eli kysymys elämän muodosta (narratiivi, ei oppi, joka vasta toissijaista)
- Vanha sakramentaalinen ja liturginen kristillisuus (katolisuus, ortodoksisuus, orientaaliset kirkot) vs. protestanttisuuden eri muodot

Huomisen kristinusko

➤ Kristinuskon painopiste ns. globaaliin etelään:

- Vielä 1950 n. 80% maailman kristityistä Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa
- Siirtomaan-ajan jälkeinen prosessi
- Tilastoissa käänne v. 1981
- Esim. Afrikka: v. 1900 10 miljoonaa kristittyä, v. 1960 60 miljoonaa, v. 2005 390 miljoonaa, v. 2025 630 miljoonaa?

Kristinuskon monet muodot

- Katolisuuden merkitys:
 - Maailman kristityistä puolet katolisia
 - Nyt katolisista n. 2/3-osaa etelässä, v. 2025 3/4-osaa etelässä
 - Karismaattinen katolisuus
- Myös muut tunnustuskunnat

Karismaattisuuden kasvu

- Helluntailaistyyppeistä kristittyjä maapallolla 250-500 miljoonaa:
 - V. 1970 kymmenesosa kristityistä, v.2000 neljännes, v. 2025 kolmannes
 - Moninainen kategoria, esim. "Independent Christians" kasvava sektori
- Lisäksi karismaattinen katolisuus
- Ks. DVD "Global Pentecostalism"

Etelä ekumeenisenä haastena

- Akateemisen teologian näkökulma yksipuolinen
- Ruohonjuuritason kristillisuus etelässä:
 - karismaattista ja konservatiivista
 - ihmeet, profetiat, unet, eksorkismi, healing... (vrt. valistuksen kanssa painineet pohjoisen kirkot)
- Esim. anglikaanisen yhteisön jännitteet
- Lähetystyön suunta kääntyy (esim. Etelä-Korea)

Etelän kristillisyyden poliittisuus

- Yhtäältä yhteiskunnallisesti kriittisiä suuntauksia:
 - vapautuksen teologia
 - kirkon miesten asettuminen kansan rinnalle
 - progressiivinen helluntailaisuus
- Toisaalta myös esimerkkejä, miten vallanpitäjät käyttävät hyväkseen

Uskonnon poliittinen merkitys yleisemminkin

- Globaalisti uskonnon ”epäyksityistymisen”:
 - Uskonnon poliittinen ja sosiaalinen nousu
 - Fundamentalistiset uskontulkinnat reaktiona globalisaatioon
- ”The Clash of Civilizations” (Samuel Huntington)?

Uskontojen voimistuva rooli

- Poliitiikan "indigenisoituminen" globaalissa etelässä
- Vaikutus perhe- ja seksuaalikysymyksiin (esim. YK:n väestökonferenssit)
- Myös akateemisessa maailmassa kiinnostavia heijastusvaikutuksia, ks. esim. <http://www.iiu.edu.my/>

Uskontojen rooli konflikteissa

- Uskonnot sinänsä ambivalentteja: potentiaalia sekä rauhaan että väkivaltaan
- Esim. islam: "universalistinen" vai "pluralistinen" malli?
- Teologien ja oppineiden vastuu

Siirtolaisuuden merkitys

- Usein vahvistaa uskonnollisuutta (identiteetti)
- Maantieteellisten siirtymien vaikutus:
 - Suurissa metropoleissa jo kaikki uskonnolliset traditiot → uudenlaisia kohtaamisia, uudenlaisia identiteettejä (esim. moniuskoiset avioliitot)
 - Myös teologista merkitystä, esim. hindulaisuus ja pyhät paikat
- Uskontojen transnationaalit ja perinnettä yhtenäistävät muodot voimistuvat (esim. uushindulaiset tulkintamallit, wahhabismi)

Tulevaisuuden haasteita

- Maailman moninapaisuus ja –arvoisuus korostuu → uskontojen olennainen merkitys
- Uskontotilanne usein mielikuvia monimuotoisempi:
 - esim. Brasilia: Katolisuus, spiritismi, candomblé, umbanda, helluntailaisuus...
- Uskontojen sisäinen polarisoituminen:
 - Liberaalit vs. konservatiivit
 - Kokemuksellisuus vs. fundamentalismi

Miksi tarvitaan uskontojen lukutaitoa?

- Uskonnollisen identiteetin säilyvyys (vrt. kieli)
- Uskonnon vaikutus kulttuurin ja yhteiskunnan syvärakenteeseen → itselle läpinäkymätöntä
 - suomalaisten toimittajien kysymykset konklaavin 2005 aikaan
 - luterilaisuus ja hyvinvointivaltio
 - intialainen karismaattinen ashram ja katolinen pappi

Valmiuksia uskontojen kohtaamiseen

- Länsimainen sekulaari kulttuuri ei ole neutraali
- Uskontodialogi ei edellytä oman identiteetin typistämistä
- Eläminen vaatii uskontojen lukutaitoa, jonka edellytys oman tradition tunteminen
- Kunnioitus ja kuunteleminen avainsanana:
 - "Kun lähestymme toisia ihmisiä, toista kulttuuria, toista uskontoa, ensiksi meidän on riisuttava kenkämme, sillä maaperä, jolla seisomme, on pyhä. Muuten saatamme huomata tallovamme toisten unelmia." (Max Warren)